

BAĞIMSIZ DENETİMDE ÖNEMLİLİK PERSPEKTİFİNDEN KİLİT DENETİM KONULARI: BIST 100 UYGULAMASI

Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dergisi
Cilt 38, Sayı 2, 2020
s. 185-214

Rafet AKTAŞ

Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi
İşletme Fakültesi
İşletme Bölümü
raktas@ybu.edu.tr.

Merve ACAR

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi
İşletme Fakültesi
İşletme Bölümü
macar@ybu.edu.tr.

Ö

z: Yayınlanan BDS 701'nolu standart ile 2017 yılından itibaren Türkiye'de kilit denetim konularına bağımsız denetim raporlarında yer verilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Denetim faaliyetini sürdüren bağımsız denetçiler, denetim süreci içerisinde karşılaştıkları, işletmenin muhasebe tahminlerini ve yönetim yargılarını, önemli yanlışlıkları ve mühim riskleri içeren önemli işlem ve dikkat çeken hususları "Kilit Denetim Konuları" olarak açıklamaktadır. Kilit denetim konusunun seçilmesi sürecinde önemlilik seviyelerinin farklılaşıp farklılaşmadığı bu çalışmanın temel motivasyonu olmuştur. Bu çalışma kapsamında, Borsa İstanbul 100 endeksinde yer alan şirketlerin bağımsız denetim raporlarında ilk defa 2017 yılında yer almaya başlayan kilit denetim konuları 2017 ve 2018 dönemleri için incelenmiştir. Şirketlerin raporlarında Kilit Denetim Konuları olarak en sık yer alan hesap kalemleri raporlandıktan sonra, bu hesaplar denetimde önemlilik seviyesi kapsamında analiz edilmiş ve önemlilik seviyelerinde kullanılan yöntemler bazında ya da yıllar bazında önemli bir fark olup olmadığı t-test aracılığıyla sorgulanmıştır. Sonuçlara göre önemlilik eşik değerleri, kullanılan hesaplama yöntemi çerçevesinde birbirinde anlamlı bir şekilde farklılaşırken, yıllar itibarıyla (2017 ve 2018 dönemi) önemlilik seviyelerinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Anahtar Sözcükler: Bağımsız denetim, kilit denetim konuları, denetimde önemlilik seviyesi.

**CRITICAL AUDIT MATTERS
WITHIN THE PERSPECTIVE OF
AUDIT MATERIALITY THRESHOLD:
BORSA ISTANBUL CASE**

*Hacettepe University
Journal of Economics and
Administrative
Sciences
Vol. 38, Issue 2, 2020
pp. 185-214*

Rafet AKTAŞ

Prof. Dr., Ankara Yildirim Beyazit
University
Business School
Department of Management
raktas@ybu.edu.tr.

Merve ACAR

Assist.Prof.Dr., Ankara Yildirim Beyazit
University
Business School
Department of Management
macar@ybu.edu.tr.

Abstract: Firms in Turkey are required to report “Critical Audit Matters” in the audit reports as a separate section by Independent Audit Standard 701 since 2017. Independent auditors communicate auditor insights to investors about the most difficult, subjective, or complex auditor judgments under the critical audit matters section. The main motivation of this study is to analyze the critical audit matters within the perspective of “materiality” concept in the audit process. Within this regard, the independent audit reports (especially the critical audit matters section) of companies listed in Borsa Istanbul 100 are analyzed for the years 2017 ve 2018. After making some descriptive inferences about the critical audit matters reported in the audit reports, the materiality levels of critical audit matter related accounts are calculated and analyzed via t-test to understand whether there is a significant difference among the materiality calculation methods or through the aforementioned years. According to the results, the materiality levels of critical audit matters related accounts differ among different materiality calculation methods, however, there is no significant difference between the materiality thresholds of 2017 and 2018.

Keywords: *Independent audit, critical audit matters, materiality threshold.*

GİRİŞ

Risk odaklı denetim yaklaşımı, denetim sürecinin olumlu yönde değişimini ve gelişimini sağlayarak, denetim raporlarının modern çağda iş dünyasının ve finansal tablo kullanıcılarının sağladığı faydayı arttırmasını mümkün kılmıştır (Yanık, Karataş, 2017). Bu süreçte denetim raporlarının en önemli rolü finansal tablo hazırlayan ve bu tabloları karar verme süreçlerinde kullanan aktörler arasındaki bilgi asimetrisini azaltma yönündedir. Dolayısıyla, finansal tablo kullanıcılarının bilgi ihtiyacını özellikle değişen ve gelişen konularda gidermek bakımından denetçiler tarafından hazırlanan denetçi raporları önemli bir görevi yerine getirmektedir. Denetlenen işletmeyle ilgili önemli yönlerin raporda daha fazla yer bulmasıyla birlikte, denetimin ve denetçinin süreçteki rolüne ve kilit denetim konularına ayrıntılarıyla yer veren denetçi raporları, güven veren yaklaşımıyla daha kaliteli raporlama yapılmasına olanak verecektir (Akdoğan, Bülbül, 2019). Bu açıdan ele alındığında, kilit denetim konularının denetim raporlarında ele alınmasının, risk odaklı denetim anlayışının bir ürünü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Denetçi raporlarının, piyasaya bilgi sağlama sürecinde yetersizliğine ilişkin finansal tablo kullanıcılarının artan talep ve şikayetleri üzerine, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), denetçi raporunun iletişim değerini ve finansal tablolara yönelik güveni artırmak amacıyla denetim raporlaması ile ilgili olarak bir proje başlatmıştır (Doğan, 2018). Bu projede öne çıkan en önemli konu ise Kilit Denetim Konularını (KDK) düzenleyen ISA 701 “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” standardının kabul edilmesi ve yayımlanmasıdır. Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 Standardı’nın yürürlüğe girmesi ile birlikte 01.01.2017¹ tarihinde ve sonrasında başlayacak hesap dönemlerinin denetiminde, bağımsız denetim raporlarında kilit denetim konularının da açıklanması gerekmektedir. Türkiye uygulaması kapsamında ise “BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı” 09.03.2017 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (KGK, 2017).

Kilit denetim konuları; “denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konulardır ve üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilen konular arasından seçilmesi gerekmektedir” (BDS 701, md.8).

Kilit denetim konularının denetim raporunda bildirilmesinin amaçları kısaca şu şekilde sıralanabilir (BDS 701, md.2):

- Yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerini artırmak.
- Denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedef kullanıcılarına ilave bilgiler sağlamak.
- Finansal tablo kullanıcılarına, işletmeyi ve finansal tabloların önemli yönetim muhakemesi içeren alanlarını anlamalarına yardımcı olmak.

Denetçinin kilit denetim konularını belirlerken göz önünde bulundurması gereken hususlar ise şu şekildedir (BDS 701, md.9):

- *“Önemli yanlışlık riski daha yüksek olarak değerlendirilen veya ciddi riskli olduğu belirlenen alanlar”.*
- *“Yüksek tahmin belirsizliğine sahip olduğu belirlenen muhasebe tahminleri dahil olmak üzere yönetimin önemli yargılarını içeren finansal tablo alanlarına ilişkin önemli denetçi yargıları”.*
- *“Dönem içinde gerçekleşen önemli olay veya işlemlerin denetime olan etkileri”.*

“Denetçi, yukarıda açıklanan paragrafa göre belirlenen konulardan hangilerinin cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz ettiğini belirlemeli ve bunlardan kilit denetim konularını oluşturmalıdır (BDS 701, p.A9-A11, A27-A30).”

Standarda göre, denetçinin azami düzeyde dikkat etmesini gerektiren konuları belirleme hususu, denetçinin, denetimin risk bazlı olduğunu kabul etmesini ve finansal tablolardaki “önemli yanlışlık” riskinin belirlenmesine ve değerlendirilmesine, bu risklere karşılık vermek üzere denetim prosedürlerinin tasarlanması ile uygulanmasına ve denetçinin görüşüne dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun denetim kanıtlarının elde edilmesine odaklanılmasını” gerekli kılmaktadır (BDS701, p. A12).

“BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı” bir bütün olarak ele alındığında özellikle kilit denetim konusunun seçilmesi sürecinde önemlilik seviyelerinin belirlenmesi aşamasında denetçinin nasıl bir yaklaşım sergilediği ve bu yaklaşımların farklılaşıp farklılaşmadığı bu çalışmanın temel motivasyonu olmuştur. Kilit denetim konularına ilişkin literatür incelendiğinde denetimde önemlilik seviyesi ile kilit denetim konuları arasındaki ilişkiyi ele alan bir

çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan bu çalışmanın literatürün bu alanına pozitif katkı yapması beklenmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu kısmında, muhasebe ve denetim literatürü çerçevesinde oldukça yeni bir çalışma alanı olan kilit denetim konularına ilişkin yapılan yerli ve yabancı çalışmalar incelenmiş ve özetlenerek listelenmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmalar daha çok raporlarda yer alan kilit denetim konularının içeriğini ortaya koymaya ilişkin olup, KDK'ların hangi hesap kalemlerine yoğunlaştığı, sektörel farklılıklar olup olmadığı, raporlanan KDK'ların sektör dinamiklerini ne ölçüde yansıttığı, denetçi kuruluşların bu sürecin neresinde olduğu, denetim görüşleri ya da çalışılan denetçi firmasının yerel ya da uluslararası olmasının raporlanan KDK'yı değiştirip değiştirmediğine ilişkindir. Bu alandaki yurtdışı literatür ise çoğunlukla KDK'ların denetçi sorumluluğunu ve denetim kalitesini nasıl etkilediği, yatırımcılar tarafından KDK'ların nasıl algılandığı ve yatırım sürecine ya da karar verme sürecine nasıl etki ettiği ile ilgilidir.

Christensen *vd.* (2014), gerçeğe uygun değere ilişkin raporlanan KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcı davranışı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre, yatırımcıların yatırım davranışı denetim sürecine ilişkin bilgiyi geleneksel denetim raporu, KDK bölümü içeren denetim raporu ve ilgili KDK'yı dipnot bilgisi olarak veren denetim raporu altında alma durumlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu süreçte KDK'ların bilgilendirici yönü ve karar verme sürecini etkileme başarısı ayrı bir bölüm altında sunulması durumunda daha yüksektir.

Bedard *vd.* (2014), Fransa'da SBF 120 endeksinde işlem gören şirketlerin KDK ve benzer uygulaması olan JOA (*Justification of Assessments-Değerlendirme Gereksinimleri*) açıklamalarına hisse senedi fiyatlarındaki dalgalanmalar bazında tepkilerini ölçmüşlerdir. Sonuçlara göre KDK'ların raporlanmasının bir bilgi değeri olmayıp sadece sembolik bir duruş sergilemektedir. Raporlarda yer alan KDK'lar ile denetim kalitesi, denetim maliyeti ya da denetim etkinliği arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Sonuçlara göre KDK'ların yer aldığı denetim raporları yatırımcı tarafından bilgi açısından daha efektif bir şekilde kullanılmaktadır. Diğer taraftan yatırımcı denetim raporunu incelerken KDK olarak belirtilmemiş alanlara daha az yoğunlaşmaktadır.

Kachelmeier *vd.* (2014), KDK bildirimini ile denetçi sorumluluğu arasındaki ilişkiyi hile kavramı çerçevesinde ele almışlardır. Buna göre, bir hesap kaleminin KDK olarak belirtilmesi bir taraftan yatırımcının güvenini arttıran bir konu olurken, diğer taraftan KDK tanımında yer alan (tespit edilmesi zor, öznel ve karmaşık değerlendirmeler) nitelikleri yatırımcıların denetim güvencesi seviyelerini aşağı

çekmelerine ve ilgili konuda hile ortaya çıkması sürecinde denetçinin algılanan sorumluluk seviyesinin düşmesine neden olabilecektir.

Brasel *vd.* (2016), yaptıkları deneysel çalışmada KDK'ların (alakalı ya da alakasız), özellikle denetçilerin finansal tablo manipülasyonlarını ortaya çıkaramama durumlarında denetçi sorumluluğunu nasıl etkilediğini sorgulamışlardır. Elde edilen sonuçlara göre, hilenin öngörülebilir olduğu durumlarda denetçi sorumluluğu değişmemekle birlikte, hilenin öngörülemez olduğu durumlarda sorumluluk azalmaktadır. Diğer taraftan hileyle ilişkili olsun olmasın KDK'ların raporlanması ortaya çıkarılmayan manipülasyon durumlarında yatırımcı için bir koruma ya da erken uyarı sinyali gibi algılanmaktadır. Benzer şekilde Brown *vd.* (2015) ve Gimbar *vd.* (2016) da yaptıkları çalışmalarda KDK bildirimini denetçi sorumluluğunu azalttığını raporlamışlardır.

Sirois *vd.* (2018), yaptıkları deneysel çalışmada KDK'ların yatırım davranışı üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Bu kapsamda, i) kendilerine standard denetim raporu verilen, ii) "denetçi yorumu" adı altında bir adet KDK içeren denetim raporu verilen, iii) "denetçi yorumu" adı altında üç adet KDK içeren denetim raporu verilen ve son olarak iv) "kilit denetim konuları" başlığı altında üç adet KDK ve bunlarla ilgili denetim prosedürlerini içeren denetim raporu verilen olmak üzere dört farklı grup yatırımcı davranışı analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar KDK'ların ayrı bir bölüm olarak sunulmasının bilgi işleme ve karar verme sürecinde etkili olduğunu göstermektedir.

Can (2017), KDK'ları denetimde beklenti boşluğu² çerçevesinde ele almış ve KDK'ların raporlanması sürecinde denetçi beklentilerini araştırmıştır. Kamu dış denetçilerinin örneklem olarak seçildiği çalışmada, katılımcıların bahsi geçen denetim standardını (BDS 701) faydalı buldukları, KDK'ların katma değer yaratma ve denetim sürecinin etkinliğini artırma noktasında başarılı olacağını bekledikleri vurgulanmıştır.

KDK'lara ilişkin yerli literatür incelendiğinde, yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunun KDK'ların niteliklerine ilişkin tanımlayıcı çalışmalardan (Varıcı, Çağırın, 2017; Gökgöz, 2018; Kavut, Güngör, 2018; Uzay, Köylü, 2018) oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmalarda yoğun olarak KDK'lar ilişkili hesaplar bazında ayrıntılı şekilde ele alınmış ve sayıları, sektörler arasında nasıl bir dağılım gösterdikleri, denetçiye ilişkin niteliksel özelliklerin raporlama sürecinde farklılık yaratıp yaratmadığı gibi faktörlere değinilmiştir. Hesap kalemleri çerçevesinde ele alındığında ise en fazla KDK'nın hasılat kalemlerinde (Varıcı, Çağırın, 2017; Kavut, Güngör, 2018; Uzay, Köylü, 2018) ve değerlemeye ilişkin konularda (Gökgöz, 2018) raporlandığını söylemek mümkündür. Alt sektör olarak öne çıkan imalat sektöründe ise sermaye yoğun

faaliyet gösterilmesi, raporlanan KDK'ların çoğunlukla maddi duran varlık, stoklar ve alacaklara ilişkin olması bulgusunu desteklemektedir (Uzay, Köylü, 2018)

Akdoğan, Bülbül (2019) ise KDK'lara ait niteliksel özelliklerin yanında denetçi görüşlerini de raporlamışlardır. Bu çerçevede 2017 yılının, kilit denetim konularının bildirilmesi standardının uygulamasının ilk yılı olması ve BIST 100 şirketlerindeki denetim görüşlerinde olumsuz görüş ya da görüş vermektan kaçınma olmaması nedeniyle bütün şirketlerde denetim görüşleri olumlu ya da sınırlı olumlu şeklinde verilmiştir³. Sonuçlara göre en çok bildirilen KDK, daha önce yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçları destekler nitelikte hasılat kalemine ve değerlendirme işlemlerine ilişkindir. Diğer taraftan, farklı firmaları denetleyen aynı denetim firmalarının, kilit denetim konusunu nasıl ele aldıkları hususu diğerleriyle önemli benzerlikler gösterdiği de çalışmanın göze çarpan sonuçları arasındadır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ, VERİ VE ÖRNEKLEM

Bu çalışma kapsamında, BIST 100'de endekslenen firmaların 2017 ve 2018 yıllarına ait denetim raporları kilit denetim konuları çerçevesinde incelenmiştir. Yapılan incelemenin ana konusu ise kilit denetim konularını denetimde önemlilik kavramı ekseninde ele almaktır. Önceki kısımlarda da bahsedildiği gibi BDS 320'de belirtilen ilke ve prosedürlerle uyumlu olmak şartıyla önemlilik düzeyinin denetimin başlangıç aşamasında belirlenmesi ve/veya diğer aşamalarda değiştirilmesi büyük ölçüde denetçinin inisiyatifine bağlıdır. Önemlilik kavramı literatürde farklı yaklaşımlarla ele alınabilmektedir. Esasında bunlardan ilki objektif olarak da ölçülebilen ve söz konusu hesap kaleminin büyüklüğüne, etki derecesine ve finansal tablo kullanıcıların karar verme sürecinde fark yaratıp yaratmamasına göre de ele alınan ve çoğunlukla önemlilik eşik değerlerinin ölçümü için geliştirilen bir takım hesaplamalara dayanmaktadır. Diğer yaklaşım ise daha subjektiftir ve denetim sürecine, denetçinin işletmeye dair risk algısına ve fayda maliyet analizlerine göre değişkenlik gösterir ve aslında mesleki yargıyı büyük ölçüde içinde barındırır. Bu yaklaşıma göre denetçinin önemlilik seviyesini daha aşağı bir seviyede belirlemesi, denetim açısından daha muhafazakar ve daha maliyetli (geniş örnekleme bağlı bütçe ve çalışma süresindeki artış kaynaklı) bir süreci yanında getirecektir (Houghton *vd.*, 2011). Bu çerçevede yapılan çalışmada önemlilik kavramı objektif olarak ölçülebilen ilk yaklaşım kapsamında ele alınmış ve kilit denetim konuları ekseninde bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Yapılan çalışma ile 2017 yılına ilişkin bağımsız denetim raporları incelenen BIST 100 şirketlerinin kilit denetim konuları olarak belirtilen hesap kalemleri ayrı olarak finansal tablolardan çekilmiş ve denetimde önemlilik düzeyinin bu hesaplar çerçevesinde firmalar arasında farklılaşıp farklılaşmadığı ve nasıl bir dağılım gösterdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, önemlilik seviyelerinin gerek önemlilik

tespitinde kullanılan metotlar gerek yıllar itibariyle farklılaşıp farklılaşmadığı SPSS 18 istatistik paket programı kullanılarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bağımsız denetim raporları incelendiğinde kilit denetim konuları bazında firma bazında geniş örneklemlerle bir sınıflama yapılamadığı görülmüştür. Bu yüzden, önemlilik seviyesinin belirlenmesinde kullanılan “Tek Finansal Değişken Yöntemi” kullanılarak kilit denetim konuları bazında önemlilik sınıflandırmasına gitmek yerine “Ortalama Yöntem” ve “Formül Yöntemi” kullanılarak BIST 100 firmalarının önemlilik düzeyleri hesaplanmış ve kilit denetim konuları ekseninde raporlanıp yorumlanmaya çalışılmıştır.

2017 yılı için BIST 100’de işlem gören 100 firmaya ait 259 adet, 2018 yılı için ise 270 adet kilit denetim konusu gözlemlenmiş olup, bu kilit denetim konuları finansal tabloların gerek aktif ve pasifini, gerek gelir tablosu ve kapsamlı gelir tablosu bileşenlerini içerecek şekilde kendi için çeşitlilik arz etmektedir. Firma bazında ele alındığında kilit denetim konuları altında “stok, amortisman, karşılıklar ve koşullu yükümlülük/varlıklar, alacaklar, maddi olmayan duran varlıklar” gibi hesap sınıfları altında bir yoğunlaşma olmakla beraber, firmaların faaliyet alanlarına özgü bazı kilit denetim konuları (negatif şerefiye, inşaat ve taahhüt sözleşmelerine ilişkin tamamlanma yüzdesi yöntemi kullanılarak hasılat ve maliyetin muhasebeleştirilmesi, marka bedeli, oyuncu tescil hakları, stad hakları, maden varlıkları, vb.) da göze çarpmaktadır. Tablo 1’de firmalar ve yıllar bazında karşılaştırmalı olarak ele alındığında belli bir yoğunluk gösteren kilit denetim konuları hesap kalemleri bazında raporlanmıştır. Tabloda 1 ya da 2 adet olarak yer alan bazı hesap konuları (isim hakkı gelirleri, stad hasılatı, tarifersiz seferler, maden varlıkları, vb.) firma bazında kilit denetim konularının nasıl özelleştigiine örnek vermek için raporlanmıştır. Tablo incelendiğinde her iki yıl için de (2017-2018) kilit denetim konusu olarak en fazla altı çizilen hesap kaleminin ise “Alacaklar” olduğu görülmektedir. Kilit denetim konuları yıllar itibariyle incelendiğinde ise 2017 yılına kıyasla 2018 yılında “Alacaklar”a ilişkin KDK sayısında bir azalma, “Karşılık, Koşullu Varlık/Yükümlülük”, “Finansal Araçlar” ve “Ertelemiş Vergi Varlığı” konularına ilişkin KDK’larda ise artış gerçekleştiği söylenebilir.

Tablo 1. Kilit Denetim Konuları Bazında Hesap Kalemleri

Kilit Denetim Konusu Olarak Belirtilen Hesap Kalemi	Toplam Gözlem Sayısı (2017)	Toplam Gözlem Sayısı (2018)
Alacaklar	47	38
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	28	20
Karşılık, Koşullu Varlık/Yükümlülük	24	31
Ertelenmiş Vergi Varlığı	23	33
Şerefiye	21	17
Stoklar	20	20
Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	15	17
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	14	16
İlişkili Olmayan Taraflardan Alacaklar	14	11
İlişkili Taraflardan Alacaklar	13	11
Finansal Varlıklar (Türev Ürünler)	13	19
Amortisman	10	3
Özel Karşılıklar (Banka)	9	10
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı	9	7
Krediler ve Alacaklara İlişkin Değer Düşüklüğü (Banka)	8	12
Aktifleşen Geliştirme Maliyetleri	-	6
Ticari Borçlar	7	4
Marka Değeri	2	3
Stad Hasılatı	2	2
Naklen Yayın Gelirleri	2	2
Reklam ve Sponsorluk Gelirleri	2	2
İsim Hakkı Gelirleri	1	1
Tarifersiz Sefer Gelirleri	1	1
Aktifleşen Maden Varlıkları	-	3

2.1. Denetimde Önemlilik Seviyesi

Bağımsız denetim sürecinde önemlilik seviyesi denetim sürecinin kaliteli bir şekilde yürütülebilmesi için çok önemli olmakla beraber, önemlilik eşikleri ile ilgili olarak akademik çalışmalarda ya da uygulamada varılan bir görüş birliği bulunmamaktadır (Boatsman, Robertson, 1974; Messier, 1983; Chewning *vd.*, 1989; Iselin, Iskvear, 2000; Houghton *vd.*, 2011; Moroney, Trotman, 2016; DeZoort *vd.*, 2018).

Finansal tabloların bağımsız denetiminin planlanmasında ve yürütülmesi aşamalarında bağımsız denetçinin önemlilik kavramını ele alma sorumluluğunu BDS

320 (Bağımsız Denetimin Planlanması ve Yürütülmesinde Önemlilik Standardı) düzenlerken, belirlenmiş yanlışlıkların (ve varsa denetim üzerindeki düzeltilmemiş yanlışlıkların) finansal tablolar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesinde önemliliğin nasıl uygulanacağını “Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların Değerlendirilmesi” başlıklı BDS 450 açıklamaktadır (BDS 320, p.1).

BDS 320, denetimde önemlilik hakkında özetle şu noktaların altını çizmektedir (BDS 320, p.2):

- “Genel olarak eksiklik ve yanlışlıkların tek başına veya toplu olarak, finansal tablo kullanıcılarının bu tablolara istinaden alacakları ekonomik kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa, söz konusu eksiklik ve yanlışlıklar **önemli** olarak değerlendirilir”.
- “Önemliliğe ilişkin yargılara, içinde bulunulan şartlar çerçevesinde varılır ve bu yargılar, yanlışlığın büyüklüğünden veya niteliğinden ya da bu ikisinin bileşiminden etkilenir”.
- “Finansal tablo kullanıcıları için önemli olan hususlar hakkındaki yargılar, kullanıcıların bir grup olarak ortak finansal bilgi ihtiyaçlarının dikkate alınmasına dayanır. Yanlışlıkların, ihtiyaçları birbirinden oldukça farklı olabilecek belirli bireysel kullanıcılar üzerindeki muhtemel etkisi dikkate alınmaz”.

BDS 320, ayrıca denetim sürecinde önemlilik seviyesini belirlerken denetçinin mesleki yargısını da göz önünde bulundurarak, denetçinin önemliliği belirlemesinin mesleki muhakemesini kullanmasını gerektiren bir konu olduğunu ve bu muhakemenin denetçinin finansal tablo kullanıcılarının finansal bilgiye olan ihtiyaçlarını algılayışından etkileneceğini belirtir (BDS 320, p.4). Bu noktada aslında önemliliğin niceliksel yönüne ek olarak niteliksel yönüne de vurgu yapılmaktadır. Nitekim, BDS 320 altıncı paragrafta “... Sadece nitelikleri sebebiyle önemli olabilecek yanlışlıkları tespit edecek denetim prosedürlerinin tasarlanması mümkün olmamasına karşın, denetçi düzeltilmemiş yanlışlıkların finansal tablolar üzerindeki etkisini değerlendirirken sadece büyüklüklerini değil aynı zamanda niteliklerini ve ortaya çıkmalarına ilişkin şartları da dikkate alır” ifadesi yer almaktadır.

Bu kapsamda önceki bölümlerde de belirtildiği gibi bu çalışmada, yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak kilit denetim konuları denetimde önemlilik çerçevesinde incelenmiştir.

2.1.1. “Ortalama Yöntem”e Göre Önemlilik Seviyesi

Bu yöntemde göre dört ya da beş kural birlikte alınarak oransal ağırlıkları belirlenir ya da ortalamalar esas alınır (Cömert, 2012). Hesaplamalarda kullanılan formül ise şu şekildedir: (Vergiden Önceki Kar x % 5) + (Toplam Varlıklar x % 0,5) + (Özkaynaklar x % 1) + (Toplam Satışlar x % 5). Dört farklı finansal tablo kalemi için hesaplanan önemlilik rakamları toplanır ve dörde bölünerek basit ortalama yöntemle önemlilik tutarı belirlenir (İnaltong, Taş, 2015).

BIST 100’de işlem gören firmaların 2017 ve 2018 yılları finansal verileri kullanılarak ortama yöntemde göre hesaplanan önemlilik düzeyleri ve yıllar bazında önemlilik seviyesindeki yüzde değişim örnek oluşturması amacıyla örnekleme yer alan 24 firma için Tablo 2’de raporlanmıştır⁴. Örnekleme dahil firmaların yaklaşık %80’inin ortalama yöntemde göre hesaplanan önemlilik seviyeleri 2018 yılında 2017 yılına göre yükseliş göstermiştir. İnaltong ve Taş (2015), önemlilik düzeyinin yüksek belirlenmesinin, toplanan denetim kanıtlarının az, denetimin kapsamının daha dar ve denetim süresinin daha kısa olmasına neden olduğunu raporlamışlardır. Diğer taraftan, düşük önemlilik seviyesinin denetim sürecinde daha muhafazakar bir yaklaşımı gösterdiğine dair literatürde çalışmalar (Blockdijk vd., 2003; Kranacher, 2007; Chen vd., 2008; Houghton vd., 2011) olmakla beraber bu çalışmada sadece kilit denetim konuları çerçevesinde önemlilik eşiklerindeki değişim raporlanmıştır.

2.1.2. “Formül Yöntemi”ne Göre Önemlilik Seviyesi

Bu yöntemde, işletmeleri temsilen büyük bir örnek için önemlilik düzeylerinin istatistiki analizi ile belirlenmiş bir matematiksel formül kullanılır. Büyük bir denetim şirketi tarafından 1998 yılında kullanılan formül aşağıda verilmiştir (Cömert, 2012).

$$\text{Önemlilik} = (\text{Varlık ya da hasılat toplamının büyük olanı})^{2/3} \times 1.84$$

BIST 100’de işlem gören firmaların 2017 ve 2018 yılı finansal verileri ışığında formül yöntemi kullanılarak hesaplanan önemlilik düzeyleri ve yıllar bazında önemlilik seviyesindeki yüzde değişim örneklem kapsamında analiz edilen 24 firma çerçevesinde Tablo 3’te yer almaktadır⁵. Ortalama yöntem ile hesaplanan önemlilik seviyelerinde olduğu gibi formül yönteminde de 2018 yılı önemlilik seviyeleri firma bazında 2017 senesine kıyasla yükselmiştir.

Tablo 2. BIST 100 Şirketleri 2017 Yılı Verileri İçin “Ortalama Yöntem”e Göre Hesaplanan Önemlilik Seviyeleri

Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim	Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim
1	9446808	8730551	-7,6%	13	60044926	78175905	30,2%
2	1499609	285692	-80,9%	14	36018	36018	0,0%
3	77748	88849	14,3%	15	406170	523358	28,9%
4	97524942	624237	-99,4%	16	264510	91110	-65,6%
5	9445203	33760649	257,4%	17	18081096	30093290	66,4%
6	51807631	57962361	11,9%	18	4181382	4808706	15,0%
7	114869	149167	29,9%	19	14799535	23123828	56,2%
8	84962	109241	28,6%	20	27883697	35703831	28,0%
9	600664	823503	37,1%	21	214713	386024	79,8%
10	24498723	30446011	24,3%	22	10358696	6823036	-34,1%
11	464739	589112	26,8%	23	51819594	57112488	10,2%
12	216458	419396	93,8%	24	15403286	29246090	89,9%

Tablo 3. BIST 100 Şirketleri 2017 Yılı Verileri İçin “Formül Yöntemi”ne Göre Hesaplanan Önemlilik Seviyeleri

Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim	Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim
1	1571353	1396723	-11,1%	13	3682974	4123203	12,0%
2	853698	9220	-98,9%	14	1781713	1781713	0,0%
3	41231	47811	16,0%	15	156391	186706	19,4%
4	5530676	289909	-94,8%	16	103775	88919	-14,3%
5	973746	2022363	107,7%	17	1737721	2434664	40,1%
6	3459268	3837765	10,9%	18	819332	887932	8,4%
7	201841	223111	10,5%	19	1090832	1538706	41,1%
8	47769	53815	12,7%	20	2142420	2588362	20,8%
9	176428	211338	19,8%	21	88108	97226	10,3%
10	1859278	2252504	21,1%	22	1309177	1362755	4,1%
11	139345	171149	22,8%	23	2820228	3067220	8,8%
12	66617	133183	99,9%	24	1052544	1658757	57,6%

Tablo 4.'te ise firmalar arasında en çok raporlanan kilit denetim konularının ilişkili olduğu hesap kalemlerinin önemlilik seviyeleri ile aralarındaki oran ilişkisi (kilit denetim konusunun ilişkili olduğu hesap / önemlilik seviyesi) yer almaktadır. Tablo incelendiğinde ortalama yönteme ve formül yöntemine göre hesaplanan önemlilik seviyelerinin birbirinden farklılaştığı gözlemlenmektedir. Kilit denetim konuları ile ilişkili "Alacaklar" hesabı ile ortalama yöntem aracılığıyla hesaplanan önemlilik seviyesi arasındaki oransal değer 2017 yılı için 0,01 ile 24,74 arasında dalgalandığı görülmektedir. Diğer taraftan bu oransal ilişki 2017 senesinde formül yöntemi ile hesaplanan önemlilik seviyesi için 2,04 ile 327,17 arasında firmalar arası dağılım göstermektedir. 2018 senesi "Alacaklar" hesabı ile önemlilik seviyesi arasındaki oransal ilişki incelendiğinde ise 2,26 ile 23,69 arasında bir dağılım ve diğer taraftan formül yöntemine göre hesaplanan önemlilik seviyeleri bazında ise 19,25 ile 227,15 arasında bir dağılım söz konusudur.

Tablo 4.'te kilit denetim konuları ile ilişkili olan hesaplardan firmalar bazında yoğun olarak ele alınan hesaplar (Alacaklar, Beklenen Zarar Karşılıkları, Kıdem Tazminatı Karşılıkları, Dava Karşılıkları, Garanti Gider Karşılıkları, Şerefiye, Ertelenmiş Vergi Varlığı, Stoklar, Finansal Varlıklar, Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller ve gözlem açısından sıklıkla rastlanmayan firmaya daha özgü nitelikteki diğer örnekler) ile önemlilik seviyeleri arasındaki oransal ilişkiler raporlanmıştır. Tablo 2 ve Tablo 3 kapsamında olduğu gibi Tablo 4. içerisinde de örnekleme yer alan firmalar arasından rassal olarak seçilen ve ilgili hesaba göre sayısı 8-10 arasında değişiklik gösteren firmalara ait veriler raporlanmıştır⁶.

Tablo 4'te yer alan veriler örneğin alacaklar hesabı için ele alındığında, önemlilik seviyesi ile oranlanınca çok büyük değere (327.17, 212.91, 171.59, vb.) sahip firmalar için olduğu kadar oranın küçük (0.93, 1.04, 4.78, vb.) olduğu firmalar için de alacak hesabının kilit denetim konusu olarak gösterildiği gözlemlenmektedir. Bu durum KDK'lar bazında incelendiğinde bir hesap kaleminin kilit denetim konusu olarak seçilmesinde sadece teorik bazı önemlilik seviyelerinin belirleyici olmadığı, önemlilik konusunda mesleki yargı, denetçinin risk algısı, vb., sübjektif unsurların da belirleyici olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan yıllar bazında incelendiğinde alacaklar ekseninde önemlilik seviyesi oranlarında 2018 yılında düşüş gözlemlenmiştir. Aynı durum bankalar için raporlanan "Beklenen Zarar Karşılıkları", "Karşılıklar, Koşullu Varlık/Yükümlülükler", "Ertelenmiş Vergi Varlığı", "Stoklar" ve "Finansal Varlıklar" hesapları için geçerlidir. Söz konusu bu hesaplar, gerçeğe uygun değer hesaplamaları çerçevesinde ölçümleri ve denetimleri görece olarak daha sıkıntılı hesaplardır (Singh, Prince, 2015). Dolayısıyla gerçeğe uygun değerle yapılan ölçümlerin denetlenmesi sürecinde bu hesap kalemleri için önemlilik seviyelerinin 2018 yılında 2017 yılına göre düşmesi, denetçilerin bu kalemlerin denetlenmeleri aşamasında daha fazla örneklem boyutunda çalıştıklarını göstermektedir. Ayrıca 2017 ve 2018

senelerine ait KDK'lar kıyaslandığında 2018 yılında bilançoda aktifleştirmeye yönelik bazı süreçlerin de ön plana çıktığı söylenebilir. Örnek vermek gerekirse 2017 senesinde hakkında hiçbir KDK olmamasına rağmen 2018 senesinde aktifleştirilen maden varlıklarına ilişkin 3 adet, aktifleştirilen borçlanma maliyetlerine ilişkin 2 adet ve aktifleştirilen geliştirme maliyetlerine ilişkin 4 adet KDK gözlemlenmiştir.

Tablo 4. KDK Bazında Önemlilik Seviyeleri (Kilit Denetim Konusu Olarak Raporlanan Hesap Kalemi / Toplam Önemlilik Seviyesi)

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *ALACAKLAR*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
3	9,39	17,70	3	10,36	19,25
18	10,94	55,81	11	13,17	45,32
22	10,57	83,63	18	7,36	39,86
31	3,88	37,92	27	8,13	23,52
34	9,24	108,74	31	7,65	52,30

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *KREDİLER VE ALACAKLAR (BANKALAR)*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
2	7,03	127,04	2	728,63	225,78
7	8,91	212,91	7	168,76	112,83
57	0,01	87,95	45	142,23	67,57

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *BEKLENEN ZARAR KARŞILIKLARI (BANKA)*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
2	-2,92	-5,13	1	0,84	5,24
7	-6,09	-3,47	2	0,17	5,63
57	3,26	20,37	7	8,43	0,13
76	5,23	3,06	45	0,27	8,59
90	4,75	5,77	76	13,24	257,19

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
8	-0,66	-1,17	1	0,024	0,149
13	0,63	10,31	42	0,190	0,438
47	1,14	12,40	47	1,236	14,382
75	0,26	0,72	76	0,614	0,399

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *DAVA KARŞILIKLARI*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
14	54,50	1,10	14	54,50	1,102
30	-0,16	1,18	49	0,07	0,219
33	-6,33	5,97	59	0,03	0,078
36	0,13	1,34	60	0,07	0,220
46	0,06	0,36	72	0,01	0,022

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *GARANTİ GİDER KARŞILIKLARI*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
32	0,52	1,46	32	0,35	1,02
68	1,32	1,49	68	1,24	1,36
81	0,40	1,09	81	0,41	1,15
88	0,92	15,30	88	0,69	10,91

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *ŞEREFİYE*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
9	20,38	69,40	6	0,10	1,54
11	0,94	3,14	11	0,86	2,97
16	2,72	6,93	16	104,09	106,65
21	1,88	4,58	24	4,87	85,82

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
8	2,16	3,84	6	0,004	0,067
12 (geri kaz. EVV)	3,57	11,59	87	1,942	4,453
8 (yatırım teşv. EVV)	1,69	3,01	100	1,890	2,527
93 (yatırım teşv. EVV)	0,63	2,31	47 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	2,990	34,775

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *STOKLAR*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
11	8,13	27,13	3	5,46	10,15
19	8,25	111,89	11	8,64	29,73
61	10,27	11,85	48 (Stok DDK)	0,15	2,12
78	8,41	120,06	53 (Stok DDK)	0,01	0,25

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *FİNANSAL VARLIKLAR*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
71	13,56	268,16	1 (Dönen Varlık)	14,77	92,33
71 (Türev Ürünler)	0,22	4,31	39 (Dönen Varlık)	68,94	817,44
83 (Türev Ürünler)	1,48	5,08	62 (Dönen Varlık)	86,93	526,90
29 (Forward Sözleşmeleri)	0,08	0,36	83 (Türev Ürünler)	0,22	0,73

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
5	54,75	531,06	5	17,69	295,23
13	5,25	85,52	6	6,53	98,69
28	9,79	43,92	21	3,15	12,49
36	7,62	77,19	28	9,33	45,46

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: *DİĞER BAZI ÖRNEKLER*

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇
KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : TARİFESİZ UÇUŞ GELİRLERİ		
71	1,15	22,79
KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : Aktifleşen Geliştirme Maliyetleri		
12 (Maddi Duran Varlık)	2,42	7,63
KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : Aktifleşen Maden Varlıkları		
49	2,12	6,18

Tablo 4. incelendiğinde neredeyse tüm hesap kalemleri için 2017 ve 2018 yılları bazında “ortalama yöntem”e göre hesaplanan önemlilik seviyelerinin daha yüksek (dolayısıyla hesap kalemleri ile önemlilik seviyesi arasındaki oranların daha düşük) olduğu gözlemlenmektedir. Önemlilik düzeyinin düşük seviyede belirlenmesinin denetçinin toplayacağı kanıtların sayısını arttırdığı, diğer bir ifadeyle denetimin kapsamını genişlettiği ve süresini uzattığını; ayrıca odaklanılması gereken diğer alanlara (belirli hesaplara) yeterince zaman ayırmama riskini de arttırdığı yönünde literatürde çalışmalar (Iskvear, Iselin, 1999; Coate *vd.*, 2002) bulunmaktadır. Ancak, önemlilik düzeyi ne kadar yüksek seviyede belirlenirse toplanacak kanıtlar o kadar az olacak, denetimin kapsamı daralacak ve süresi kısalmaktadır (İnaltong, Taş, 2015).

Son olarak, yapılan t-testi sonuçlarına göre de ortalama yöntemine göre hesaplanan önemlilik seviyesi ile formül yöntemine göre hesaplanan önemlilik seviyelerinin 2017 ve 2018 seneleri için ayrı ayrı bakıldığında birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlemlenmiştir (p değeri: 0,00). Önemlilik seviyelerinin yıllar itibariyle (2017-2018 dönemi) birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığı yönünde yapılan t-test sonuçları ise anlamsız çıkmıştır (p değeri: 0,852).

SONUÇ

Bu çalışmada BIST 100’de yer alan işletmelerin KDK’ların ilk defa yer aldığı 2017 senesine ve onu takiben 2018 senesine ait denetim raporları incelenmiştir. Bu çerçevede, şirket bazında denetim raporlarında raporlanan KDK’lar tek tek veri olarak ele alınmış ve sonrasında KDK’ların ilişkili olduğu hesap kalemleri bazında bir gruplandırmaya gidilmiştir. Yapılan çalışmanın diğer çalışmalardan en önemli farkı KDK’ların denetim sürecini şekillendiren önemlilik seviyesi perspektifinden ele alınmasıdır.

Sonuçların raporlandığı tablolar incelendiğinde, özellikle “Karşılık, Koşullu Varlık/Yükümlülük”, “Finansal Araçlar” ve “Ertelenmiş Vergi Varlığı” hesapları gibi değerlemeye ilişkin kalemlerde raporlanan KDK’larda önemli artışlar gözlemlenmiştir. Önemlilik seviyesi çerçevesinde yapılan analizlerde ise “ortalama yöntem”e göre hesaplanan önemlilik seviyelerinin “formül yöntemi”ne göre hesaplanan önemlilik seviyelerinden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamında önemliliğe ilişkin bulgular değerlendirilirken, BDS 320 kapsamında denetçinin muhakeme yargısının da önemli olduğu ve ayrıca önemliliğin tespitinde nicelik yanında niteliksel özelliklerin de göz önünde tutulması gerekliliğinin göz önünde bulundurulması yerinde olacaktır. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde önemlilik seviyelerinde gözlemlenen farklılaşmalar, akıllara önemliliğin belirlenmesinde denetçinin mesleki yargısı gibi sübjektif unsurları da içeren niteliksel

yaklaşımların da önemli olabileceği şeklinde bir takım araştırma sorularını getirebilir. Burada sorulması gereken sorulardan bir diğeri, farklı önemlilik seviyelerinde KDK olarak raporlanan konuların ve hesap kalemlerinin şirketin hile denetimi sürecindeki risk seviyelerinin belirlenmesinde, önemlilik eşiğiyle benzeşip benzeşmediğidir.

Ülkemizde 2017 yılı ile başlayan KDK'ların raporlanma süreci bu alandaki verilerin ampirik açıdan test edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların devam ettirilmesi, raporlanan KDK'ların yıllar bazında ya da sektörel bazda değişimlerinin izlenmesi, denetçi firmaların bu süreçteki yerinin ve öneminin tespiti, raporlanan KDK'ların sektör dinamiklerini yansıtıp yansıtmadığının gözlemlenmesi literatürün gelişimine katkı sağlayacaktır. Ayrıca KDK'ların finansal tablo kullanıcılarının karar verme sürecini nasıl etkilediği, denetim kalitesi, denetim maliyetleri ve denetçi sorumluluğu üzerindeki etkileri de ilerleyen zamanda ulaşılabilecek veri sayısındaki artışla alana katkı sağlaması beklenen diğer konular olarak sıralanabilir.

NOTLAR

¹Borsa İstanbul'a kote olmayan ve Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde denetimi yapılacak şirketlerin denetim raporunda kilit denetim konularına, 01.01.2018 tarihinde ve sonrasında başlayacak hesap dönemlerinde yer verilecektir.

²Denetimde beklenti boşluğu, denetçilerin denetim raporları vasıtasıyla sundukları ile yatırımcıların ya da diğer bilgi kullanıcıların denetçilerden sunmalarını bekledikleri arasındaki uyumsuzluk olarak tanımlanabilir (Chye Koh, Woo, 1998).

³Denetçi raporunda olumsuz görüş ya da görüş vermekten kaçınma olması durumunda Türk Ticaret Kanunu'nun 403. maddesi ile BDS 701'deki ilgili hükümler gereği kilit denetim konusunun denetçi tarafından açıklanmaması gerekmektedir.

⁴Analiz edilen tüm firmalara ait önemlilik eşik değerleri Ekler bölümünde yer almaktadır.

⁵Analiz edilen tüm firmalara ait önemlilik eşik değerleri Ekler bölümünde yer almaktadır.

⁶Analiz edilen tüm firmalara ait "KDK Bazında Önemlilik Seviyeleri" Ekler bölümünde yer almaktadır.

KAYNAKLAR

Akdoğan, N., S. Bülbül (2019), "Bağımsız Denetçi Raporlarında Kilit Denetim Konularının Bildirilmesinde Bist 100 Şirketlerindeki İlk Uygulama Sonuçlarının Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma", *Muhasebe ve Denetime Bakış Accounting & Auditing Review*, 18 (56), 1-24.

Bağımsız Denetim Standardı (700) (2014), Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama,

<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20700.pdf>.

E.T.: 01.06.2020

- Bağımsız Denetim Standardı (320) (2017), Bağımsız Denetimin Planlanması ve Yürütülmesinde Önemlilik,
<https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20320-Site.pdf>. E.T.: 01.06.2020
- Bağımsız Denetim Standardı (701) (2017), Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi,
<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20701.pdf>. E.T.: 01.06.2020
- Bağımsız Denetim Standardı (450) (2017), Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların Değerlendirilmesi,
<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS % 2 0450.pdf>. E.T.: 01.06.2020
- Bedard, J., N Gonthier-Besacier, A. Schatt (2014), “Costs ve Benefits of Reporting Key Audit Matters in the Audit Report: The French Experience”, *International Symposium on Audit Research*, 5-21. Maastricht: ISAR-International Symposium on Audit Research.
- Blokdijk, H., F. Driehuisen, D.A. Simunic, M.T. Stein (2003), “Factors Affecting Auditors’ Assessments of Planning Materiality”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 297-307.
- Boatsman, J.R., J.C. Robertson (1974), “Policy-Capturing on Selected Materiality Judgements”, *Accounting Review*, 49(2), 342–352.
- Brasel, K., M.M. Doxey, J.H. Grenier, A. Reffett (2016), “Risk Disclosure Preceding Negative Outcomes: The Effects of Reporting Critical Audit Matters on Judgments of Auditor Liability”, *The Accounting Review*, 91(5), 1345-1362.
- Brown, T., T.M. Majors, M. Peecher (2015), “The Influence of Evaluator Expertise, a Judgment Rule, and Critical Audit Matters on Assessments of Auditor Legal Liability”, Working paper. Illinois: University of Illinois at Urbana–Champaign.
- Can, M. (2017), “BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı Uygulamasına İlişkin Denetçi Beklentilerinin Araştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chen, H., K. Pany, J. Zhang (2008), “An Analysis of the Relationship Between Accounting Restatements and Quantitative Benchmarks of Audit Planning Materiality”, *Review of Accounting and Finance*, 7(3), 236-51.
- Chewning, G., P. Kurt, S. Wheeler (1989), "Auditor Reporting Decisions Involving Accounting Principle Changes: Some Evidence on Materiality Thresholds", *Journal of Accounting Research*, 27(1), 78-96.
- Christensen, B.E., S.M. Glover, C.J. Wolfe (2014), “Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest?”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33(4), 71-93.
- Chye Koh, H; E.S. Woo (1998). “The Expectation Gap in Auditing”, *Managerial Auditing Journal*, 13(3), 147-154.

- Coate, C.J., R.E. Florence, K.L. Kral (2002), "Financial Statement Audits, a Game of Chicken?", *Journal of Business Ethics*, 41(1-2), 1-11.
- Cömert, N. (2012), "Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Önemlilik Düzeyinin Belirlenmesinde Kullanılabilecek Yöntemler", *Mali Çözüm Dergisi*, Ocak-Şubat: 29-49.
- DeZoort, F. T., Travis H., ve Jonathan D.S. (2018), "A Comparative Analysis of Investor ve Auditor Materiality Judgments", *Auditing: A Journal of Practice ve Theory*, In Press.
- Doğan, A. (2018), "Bağımsız Denetimde Yeni Bir Yaklaşım: Kilit Denetim Konuları", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(1), 65-89.
- Gimbar, C., B. Hansen, M.E. Ozlanski (2016), "The Effects of Critical Audit Matter Paragraphs and Accounting Standard Precision on Auditor Liability", *The Accounting Review*, 91(6), 1629-1646.
- Gökgöz, A. (2018), "Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi ve Borsa İstanbul'da İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma", *Journal of Accounting, Finance ve Auditing Studies*, 4(2), 126-138.
- Houghton, K.A., C. Jubb, M. Kend (2011), "Materiality in the Context of Audit: The Real Expectations Gap", *Managerial Auditing Journal*, 26(6), 482-500.
- İnaltonç, C., O. Taş (2015), "Bağımsız Denetim Sürecinde Önemlilik Düzeyinin Belirlenmesi ve Bir Uygulama", *Vergi Dünyası*, 34(401), 73-82.
- Iselin, E.R., T.M. Iskvear (2000), "Auditors' Recognition and Disclosure Materiality Thresholds: Their Magnitude and the Effects of Industry", *British Accounting Review*, 32(3), 289-309.
- Iskvear, T.M., E.R. Iselin (1999), "A Review of Materiality Research", *Accounting Forum*, 3(3), 209-239.
- Kachelmeier, S., J.J. Schmidt, K. Valentine (2014), "The Effect of Disclosing Critical Audit Matters in the Auditor's Report on Perceived Auditor Responsibility for Misstatements", Working paper. Texas: The University of Texas at Austin.
- Kavut, F.L., N. Güngör (2018), "Bağımsız Denetimde Kilit Denetim Konuları: BİST-100 Şirketlerinin 2017 Yılı Analizi", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, 16(59), 59-70.
- Kranacher, M. (2007), "Determining Materiality: Relativity and Professional Judgment", *The CPA Journal*, 77(8), 80.
- KGK (Kamu Gözetimi Kurumu), (2017), Bağımsız Denetim Standardı 701, Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi, <https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/bdsyeni25.12.2017/BDS%20701-Site.pdf>. E.T.: 01.06.2020
- Messier, W.F. (1983), "The Effect of Firm Type and Experience on Materiality/Disclosure Judgements", *Journal of Accounting Research*, 21(2), 611-618.
- Moroney, R., K.T. Trotman (2016), "Differences in Auditors' Materiality Assessments When Auditing Financial Statements and Sustainability Reports", *Contemporary Accounting Research*, 33(2), 551-575.

- Singh, J.P., D. Prince (2015), “On the Audit of Fair Value Measurements”, *Ekonomski Horizonti*, 17(1), 61-71.
- Sirois, L.P., J. Bédard, P. Bera (2018), “The Informational Value of Key Audit Matters in the Auditor's Report: Evidence From an Eye-Tracking Study”, *Accounting Horizons*, 32(2), 141-162.
- Uzay, Ş., Ç. Köylü (2018), “Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul Üzerine Bir Araştırma”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 52, 47-70.
- Varıcı, İ., F.K. Çağırın (2017), “Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 Çerçevesinde Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul'daki İşletmelerin Denetim Raporları Üzerine Bir Analiz”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 22, 193-208.
- Yanık, S., M. Karataş (2017), “Denetim Raporlarının Geleceği: Yeni Düzenlemeler ve Ülke Uygulamaları”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 73(Ocak), 1-26.

EKLER:**Tablo 2. BIST 100 Şirketleri 2017 Yılı Verileri İçin “Ortalama Yöntem”e Göre Hesaplanan Önemlilik Seviyeleri**

<i>Firma No</i>	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim	<i>Firma No</i>	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim
1	9446808	8730551	-7,6%	26	408126	420340	3,0%
2	1499609	285692	-80,9%	27	340599	432239	26,9%
3	77748	88849	14,3%	28	802378	1066156	32,9%
4	97524942	624237	-99,4%	29	811154	1229167	51,5%
5	9445203	33760649	257,4%	30	-15515766	-5437477	-65,0%
6	51807631	57962361	11,9%	31	5126475	2600156	-49,3%
7	114869	149167	29,9%	32	442692	551976	24,7%
8	84962	109241	28,6%	33	-1724412	-177605	-89,7%
9	600664	823503	37,1%	34	10737881	13268512	23,6%
10	24498723	30446011	24,3%	35	5670028	7325992	29,2%
11	464739	589112	26,8%	36	49840413	61380566	23,2%
12	216458	419396	93,8%	37	39554309	51184168	29,4%
13	60044926	78175905	30,2%	38	13414534	15361619	14,5%
14	36018	36018	0,0%	39	103732441	52894719	-49,0%
15	406170	523358	28,9%	40	27365	41243	50,7%
16	264510	91110	-65,6%	41	78545464	95631054	21,8%
17	18081096	30093290	66,4%	42	2030840	2188985	7,8%
18	4181382	4808706	15,0%	43	7899876	14790785	87,2%
19	14799535	23123828	56,2%	44	15022109	26254168	74,8%
20	27883697	35703831	28,0%	45	44452	54392	22,4%
21	214713	386024	79,8%	46	3140740	3255137	3,6%
22	10358696	6823036	-34,1%	47	38685064	39169681	1,3%
23	51819594	57112488	10,2%	48	72971342	63263453	-13,3%
24	15403286	29246090	89,9%	49	107027	151316	41,4%
25	101415	117859	16,2%	50	436876	689899	57,9%
53	122251709	195579329	60,0%	78	27541379	28561938	3,7%
54	23100798	28695014	24,2%	79	188526	289826	53,7%
55	14883796	20431646	37,3%	80	191784	298011	55,4%
56	54707134	53099618	-2,9%	81	340636	357594	5,0%
57	2540004	3220062	26,8%	82	182729	245653	34,4%
58	78903915	118991976	50,8%	83	664054	742588	11,8%
59	97127	143066	47,3%	84	18359351	15723659	-14,4%
60	106740	150922	41,4%	85	1039922	1452147	39,6%
61	31197	41174	32,0%	86	1097	1770	61,2%

Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim	Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim
62	29960554	10819389	-63,9%	87	395536	461696	16,7%
63	250391	250359	0,0%	88	79507013	72229599	-9,2%
64	36085	55555	54,0%	89	1485565	2041497	37,4%
65	90914308	122027891	34,2%	90	1028492	1373504	33,5%
66	32583173	35332754	8,4%	91	1530272	1904868	24,5%
67	16164331	33278577	105,9%	92	130181	187809	44,3%
68	33051	35116	6,2%	93	518948	690600	33,1%
69	11617498	13408290	15,4%	94	982277	1372408	49,2%
70	20518213	21163427	3,1%	95	144270456	191944	-99,9%
71	146624059	220454824	50,4%	96	8417288	10499903	24,7%

Tablo 3. BIST 100 Şirketleri 2017 Yılı Verileri İçin “Formül Yöntemi”ne Göre Hesaplanan Önemlilik Seviyeleri

Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim	Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim
1	1571353	1396723	-11,1%	26	138376	147339	6,5%
2	853698	9220	-98,9%	27	129105	149350	15,7%
3	41231	47811	16,0%	28	178806	218835	22,4%
4	5530676	289909	-94,8%	29	171179	221553	29,4%
5	973746	2022363	107,7%	30	2077140	2828667	36,2%
6	3459268	3837765	10,9%	31	524412	380258	-27,5%
7	201841	223111	10,5%	32	158746	190419	20,0%
8	47769	53815	12,7%	33	1827879	1973743	8,0%
9	176428	211338	19,8%	34	912386	1040147	14,0%
10	1859278	2252504	21,1%	35	654308	770892	17,8%
11	139345	171149	22,8%	36	4918969	5835533	18,6%
12	66617	133183	99,9%	37	2755104	3355431	21,8%
13	3682974	4123203	12,0%	38	1552625	1629805	5,0%
14	1781713	1781713	0,0%	39	4715097	4461197	-5,4%
15	156391	186706	19,4%	40	25198	28290	12,3%
16	103775	88919	-14,3%	41	4400089	5059059	15,0%
17	1737721	2434664	40,1%	42	921008	951193	3,3%
18	819332	887932	8,4%	43	865744	1435238	65,8%
19	1090832	1538706	41,1%	44	1544612	1682214	8,9%
20	2142420	2588362	20,8%	45	103369	114483	10,8%
21	88108	97226	10,3%	46	553008	735136	32,9%
22	1309177	1362755	4,1%	47	3574578	3367581	-5,8%
23	2820228	3067220	8,8%	48	5177135	4561560	-11,9%
24	1052544	1658757	57,6%	49	43176	51749	19,9%
51	5601706	5538526	-1,1%	76	189800	189170	-0,3%
52	2825203	2964591	4,9%	77	11721	9676862	64,7%
53	6686725	7502080	12,2%	78	1929731	2025974	5,0%
54	2748899	3261457	18,6%	79	104614	139183	33,0%
55	1127188	1362343	20,9%	80	81761	97230	18,9%
56	4157294	3861160	-7,1%	81	123873	129185	4,3%
57	407086	501918	23,3%	82	73731	87177	18,2%
58	3712996	5257675	41,6%	83	193043	225015	16,6%
59	39612	48928	23,5%	84	1279242	1463805	14,4%
60	42913	51540	20,1%	85	262705	365553	39,1%
61	27042	32550	20,4%	86	3085	4201	36,2%
62	2404012	1784950	-25,8%	87	174273	201347	15,5%
63	113617	129712	14,2%	88	4801240	4565876	-4,9%
64	35865	40279	12,3%	89	924813	997496	7,9%
65	4942613	6244450	26,3%	90	846821	979199	15,6%
66	2464212	2784307	13,0%	91	935202	1026005	9,7%
67	2702845	3891777	44,0%	92	177325	209059	17,9%
68	29301	32086	9,5%	93	141418	168724	19,3%

Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim	Firma No	Önemlilik Seviyesi (2017)	Önemlilik Seviyesi (2018)	Yüzde Değişim
69	1143032	1197651	4,8%	94	769732	904469	17,5%
70	2138491	2400059	12,2%	95	7558887	89178	-98,8%
71	7413919	10516919	41,9%	96	897094	1003372	11,8%
72	7229923	138193	-98,1%	97	106095	126193	18,9%
73	2903446	3166906	9,1%	98	860949	954074	10,8%
74	32781	47526	45,0%	99	1579958	1769587	12,0%

**Tablo 4. KDK Bazında Önemlilik Seviyeleri
(Kilit Denetim Konusu Olarak Raporlanan Hesap Kalemi / Toplam Önemlilik Seviyesi)**

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: ALACAKLAR

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
3	9,39	17,70	3	10,36	19,25
18	10,94	55,81	11	13,17	45,32
22	10,57	83,63	18	7,36	39,86
31	3,88	37,92	27	8,13	23,52
34	9,24	108,74	31	7,65	52,30
35	12,30	106,63	34	5,70	72,77
37	10,96	157,31	35	15,22	144,60
41	5,27	94,13	37	13,39	204,29
42	0,93	2,04	43	17,71	182,46
43	14,22	129,77	46	23,69	104,89
46	4,78	27,12	47	19,53	227,15
47	22,23	240,54	48	10,92	151,46
48	15,30	215,64	52	5,65	57,83
52	5,25	59,32	55	3,18	47,63
56	1,04	13,62	65	2,26	44,09
65	2,82	51,89	67	2,54	21,75
66	24,74	327,17	73	5,06	88,40
67	5,50	32,92	83	4,51	14,89
84	7,53	108,12	84	10,62	114,08
97	16,16	34,52	97	11,61	28,44

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: KREDİLER VE ALACAKLAR (BANKALAR)

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
2	7,03	127,04	2	728,63	225,78
7	8,91	212,91	7	168,76	112,83
57	0,01	87,95	45	142,23	67,57
76	11,97	195,89	76	178,88	116,07
89	10,56	154,39	89	121,26	248,16
90	8,12	199,86	90	188,36	264,20
91	8,63	156,94	91	136,59	253,60
92	7,81	171,59	92	147,58	132,58
94	17,29	189,91	94	174,79	265,22
98	8,78	191,89	98	146,88	261,51

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: BEKLENEN ZARAR KARŞILIKLARI (BANKA)

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
2	-2,92	-5,13	1	0,84	5,24
7	-6,09	-3,47	2	0,17	5,63
57	3,26	20,37	7	8,43	0,13
76	5,23	3,06	45	0,27	8,59
90	4,75	5,77	76	13,24	257,19
91	3,04	4,97	89	125,67	9,22
92	0,41	0,30	90	6,57	0,02
94	6,72	8,57	91	0,01	0,01
98	6,69	8,18	92	0,01	12,42
			94	8,18	15,23
			98	8,55	5,24

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
8	-0,66	-1,17	1	0,024	0,149
13	0,63	10,31	42	0,190	0,438
47	1,14	12,40	47	1,236	14,382
75	0,26	0,72	76	0,614	0,399
81	0,57	1,57	89	0,240	0,490
82	0,45	1,13	90	0,378	0,531
89	0,03	0,05	91	0,496	0,922
90	0,09	0,11	92	0,052	0,047
91	0,05	0,09	94	0,004	0,006
92	0,00	0,003	98	0,004	0,006
93	0,67	2,45			
94	0,00	0,001			
98	0,38	0,47			

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: DAVA KARŞILIKLARI

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
14	54,50	1,10	14	54,50	1,102
30	-0,16	1,18	49	0,07	0,219
33	-6,33	5,97	59	0,03	0,078
36	0,13	1,34	60	0,07	0,220
46	0,06	0,36	72	0,01	0,022
72	0,01	0,44			
83	0,11	0,39			
87	1,10	2,49			

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: GARANTİ GİDER KARŞILIKLARI

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
32	0,52	1,46	32	0,35	1,02
68	1,32	1,49	68	1,24	1,36
81	0,40	1,09	81	0,41	1,15
88	0,92	15,30	88	0,69	10,91

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: ŞEREFİYE

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
9	20,38	69,40	6	0,10	1,54
11	0,94	3,14	11	0,86	2,97
16	2,72	6,93	16	104,09	106,65
21	1,88	4,58	24	4,87	85,82
28	0,10	0,47	27	4,57	13,24
36	1,44	14,63	36	1,46	15,39
43	1,56	14,20	43	0,70	7,19
46	1,89	10,71	46	1,82	8,06
57	1,25	7,80	57	1,01	6,46
61	3,20	3,69	61	3,32	4,21
63	9,00	19,83	63	9,00	17,37
64	1,11	1,12	64	0,72	1,00
66	2,12	28,05	66	2,73	34,63
87	0,11	0,26	77	3,66	59,83
95	1,69	32,26	87	0,10	0,22
100	3,80	4,35	95	1,73	3,72
9 (şerefiye DDK)	0,09	0,31	100	2,46	3,29
28 (şerefiye DDK)	0,15	0,67			

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
8	2,16	3,84	6	0,004	0,067
12	2,72	8,85	38	2,482	23,393
38	2,24	19,35	41	0,469	8,874
47	1,90	20,53	47	1,803	20,968
57	1,42	8,83	57	1,369	8,782
67	11,93	71,37	67	1,179	10,081
75	0,05	0,13	73	1,001	17,469
82	0,29	0,71	74	3,771	6,264
85	2,95	11,68	75	1,875	5,661
87	1,67	3,79	77	1,711	27,996
88	0,87	14,48	82	0,321	0,905
93	0,63	2,32	85	2,456	9,755
12 (geri kaz. EVV)	3,57	11,59	87	1,942	4,453
38 (geri kaz. EVV)	1,35	11,69	88	0,952	15,060
57 (geri kaz. EVV)	1,13	7,05	93	1,129	4,620
8 (yatırım teşv. EVV)	1,69	3,01	100	1,890	2,527
67 (yatırım teşv. EVV)	10,67	63,79	6	0,004	0,067
75 (yatırım teşv. EVV)	0,24	0,65	6 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	0,002	0,033
82 (yatırım teşv. EVV)	0,38	0,93	27 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	0,269	0,780
Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
87 (yatırım teşv. EVV)	0,23	0,53	41 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	0,670	12,658
93 (yatırım teşv. EVV)	0,63	2,31	47 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	2,990	34,775
			77 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	9,311	152,327

			82 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	1,405	3,959
			93 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	1,750	7,162
			100 (Geçmiş yıl zararları üzerinden hesaplanan EVV)	3,010	4,025
			6 (yatırım kaynaklı EVV)	0,0001	0,002
			38 (yatırım kaynaklı EVV)	1,462	13,780
			67 (yatırım kaynaklı EVV)	0,107	0,914
			73 (yatırım kaynaklı EVV)	0,706	12,330
			74 (yatırım kaynaklı EVV)	3,811	6,331
			75 (yatırım kaynaklı EVV)	1,888	5,701
			82 (yatırım kaynaklı EVV)	2,083	5,871
			93 (yatırım kaynaklı EVV)	5,076	20,777

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: STOKLAR

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
11	8,13	27,13	3	5,46	10,15
19	8,25	111,89	11	8,64	29,73
20	8,05	104,76	19	7,58	113,96
22	18,12	143,39	20	10,52	145,05
30	-1,16	8,63	35	6,23	59,17
33	-16,30	15,38	48	4,23	58,67
35	6,93	60,03	51	4,55	93,24
46	22,91	130,13	53	8,42	219,54
47	21,14	228,82	55	5,06	75,94
48	5,90	83,17	61	11,10	14,05
49	2,05	5,07	78	8,33	117,38
51	11,42	196,59	99	7,08	85,64
55	4,92	64,93	3 (Stok DDK)	0,14	0,26
59	2,16	5,31	11 (Stok DDK)	0,14	0,50
60	2,05	5,10	20 (Stok DDK)	0,27	3,71
61	10,27	11,85	48 (Stok DDK)	0,15	2,12
78	8,41	120,06	53 (Stok DDK)	0,01	0,25
99	7,14	79,28	61 (Stok DDK)	0,38	0,47
11 (Stok DDK)	0,18	0,61	78 (Stok DDK)	0,01	0,15
20 (Stok DDK)	0,35	4,58			
Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
30 (Stok DDK)	-0,03	0,25			
33 (Stok DDK)	-6,64	6,27			
35 (Stok DDK)	0,64	5,52			
48 (Stok DDK)	0,12	1,64			
61 (Stok DDK)	0,50	0,57			
78 (Stok DDK)	8,41	120,06			

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: FİNANSAL VARLIKLAR

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
71	13,56	268,16	1 (Dönen Varlık)	14,77	92,33
91	1,59	2,60	23 (Dönen Varlık)	0,55	10,23
92	2,58	1,90	25 (Dönen Varlık)	0,01	0,02
71 (Türev Ürünler)	0,22	4,31	39 (Dönen Varlık)	68,94	817,44
83 (Türev Ürünler)	1,48	5,08	62 (Dönen Varlık)	86,93	526,90
85 (Türev Ürünler)	0,10	0,38	96 (Dönen Varlık)	24,68	258,25
91 (Türev Ürünler)	1,36	2,22	1 (Dönen Varlık)	1,47	14,35
92 (Türev Ürünler)	2,51	1,84	71 (Türev Ürünler)	0,01	0,30
99 (Forward Sözleşmeleri)	0,08	0,36	83 (Türev Ürünler)	0,22	0,73
			85 (Türev Ürünler)	0,12	0,48
			87 (Türev Ürünler)	0,44	1,00
			91 (Türev Ürünler)	2,67	4,96
			92 (Türev Ürünler)	5,21	4,68
			94 (Türev Ürünler)	3,22	4,88
			98 (Türev Ürünler)	5,34	9,50
			32 (Forward Sözleşmeleri)	1,44	4,17
			85 (Forward Sözleşmeleri)	1,77	7,05
			88 (Forward Sözleşmeleri)	0,74	11,73
			100 (Forward Sözleşmeleri)	10,33	13,80

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇	Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈
5	54,75	531,06	5	17,69	295,23
13	5,25	85,52	6	6,53	98,69
21	2,63	6,41	13	4,72	89,45
28	9,79	43,92	21	3,15	12,49
36	7,62	77,19	28	9,33	45,46
44	11,48	111,67	36	7,71	81,12
46	6,19	35,15	44	7,52	117,38
47	6,17	66,73	46	6,57	29,09
51	39,78	684,59	47	5,50	64,01
52	15,18	171,38	51	36,61	749,93
63	1,37	3,02	52	15,96	163,50
69	19,15	194,61	56	3,99	54,93
73	5,41	93,29	63	0,13	0,25
			65	11,55	225,79
			69	15,07	168,73
			73	4,75	82,87

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi: DİĞER BAZI ÖRNEKLER

Firma Sıra No ₂₀₁₇	Ortalama Yöntem ₂₀₁₇	Formül Yöntemi ₂₀₁₇
KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : STAD HASILATI		
30	-5,29	39,51
33	-74,55	70,33
KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : CHARTER UÇUŞ GELİRLERİ		
71	1,15	22,79
KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : İSİM HAKKI GELİRLERİ		
30	-2,89	21,62
Firma Sıra No ₂₀₁₈	Ortalama Yöntem ₂₀₁₈	Formül Yöntemi ₂₀₁₈

KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : Aktifleşen Geliştirme Maliyetleri		
12 (Maddi Duran Varlık)	2,42	7,63
12 (Maddi Olmayan Duran Varlık)	1,98	6,23
20 (Maddi Olmayan Duran Varlık)	4,00	55,23
81 (Maddi Olmayan Duran Varlık)	4,67	12,94
67 (Borçlanma Maliyetleri)	5,31	45,41
74 (Borçlanma Maliyetleri)	1,43	2,37
KDK'nın İlişkili Olduğu Hesap Kalemi : Aktifleşen Maden Varlıkları		
49	2,12	6,18
59	1,13	3,31
60	1,07	3,14